

זוהי, איפוא, משמעותם של שני פסוקים אלו, החותמים את הפרשה:

(א) "הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם" – "אלו שהוזכרו למעלה, שילדה יוכבד לעמרם": אהרן ומשה הם בניהם של יוכבד ועמרם, ולכן זכו בשליחות זו של הוצאת בני ישראל ממצרים, כגמול על מעשי הוריהם.

(ב) "הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים" – "הם שנצטוו, הם שקיימו": לא רק עצם השליחות, אלא גם קיומה בפועל הוא בזכות הוריהם – מאחר שהוריהם הורישו להם את הכוח לבצע את שליחותם במלואה, למרות כל הקשיים שהדבר היה כרוך בהם.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 61 ואילך)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי
פְּרַעֲהַ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹקִים לְפַרְעֹה
וְאַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ יִהְיֶה נְבִיאֶךָ. אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ
וְאַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ יְדַבֵּר אֶל פַּרְעֹה וְשַׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרְצוֹ (ו, ל - ז, ב)

פסוקים אלו דורשים ביאור:

הרי כבר קודם לכן – בתחילת שליחותו של משה – טען משה כלפי הקב"ה "כבד פה וכבד לשון אנוכי", והקב"ה השיב לו שאהרן יהיה לו לפה³⁶; מדוע, איפוא, חוזר משה שוב על טענתו – רק כדי לקבל שוב את אותה תשובה עצמה³⁷?

36. שמות ד, י-טז.

37. וכן הקשו המפרשים: רמב"ן (לעיל ו, יב), אברבנאל ואלשיך. ועוד.

ויש לבאר, שקיים הבדל בין טענת משה בפרשת שמות ("כבד פה וכבד לשון אנוכי") לטענתו בפרשתנו ("הן אני ערל שפתיים"):

את המלים "כבד פה וכבד לשון" פירש רש"י "בכבודות אני מדבר" – כלומר שהדיבור אפשרי עבורו, אלא שהוא עולה לו בכבודות. את המלים "ערל שפתיים", לעומת זאת, פירש רש"י³⁸ "אטום שפתיים" – כלומר שהדיבור נבצר ממנו לחלוטין, כאילו היו שפתיו אטומות.

זו היתה, איפוא, טענתו של משה כאן: בתחילה היה סבור שאינו אלא "כבד פה וכבד לשון", ולכן ניתן היה לפתור בעיה זו באמצעות צירופו של אהרן, שיאריך ויטעים את הדברים שמשה יאמר בקיצור; אבל עתה, משבא לידי הכרה שהוא "ערל שפתיים", ואינו מסוגל לדבר כלל – מה תועלת יש בהליכתו אל פרעה?

על כך ענה לו הקב"ה – "אתה תדבר את כל אשר אצווך": אמנם על-פי דרך הטבע הנך "ערל שפתיים" ואינך יכול לדבר, אבל אני מבטיחך שתינתן לך היכולת למלא את שליחותך ולדבר בפני פרעה.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 70 ואילך)

יא

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי
פְּרַעֲהַ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹקִים לְפַרְעֹה
וְאַהֲרֹן אֶחֱיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ (ו, ל – ג, א)

יש לבאר את תוכן תשובתו של הקב"ה לטענת משה – על-פי פנימיות העניינים:

מבואר בחסידות³⁹, שהעובדה שמשה היה "כבד פה וכבד לשון" נבעה מגודל התבטלותו כלפי הקב"ה: מאחר שכל מהותו היתה מופנית כלפי

38. לעיל ו, יב.

39. ראה תורה אור כג, א. לקוטי תורה עקב יד, ד. סידור עם דא"ח קי, ב. אור התורה פרשתנו ע' רו. ועוד.

אוצר החכמה

מעלה, כלפי הקדוש ברוך הוא – קשה היה לו לדבר ולהתייחס אל מי שלמטה ממנו.

מכך מובן, ש"ערל שפתיים", שפירושו – חוסר יכולת דיבור מוחלט, יותר מ"כבד פה וכבד לשון"⁴⁰, הוא מצב הנובע מדרגה גבוהה עוד יותר של התבטלות כלפי הקב"ה; ההתבטלות היא כה מוחלטת עד שיכולת הדיבור וההשפעה נעלמת לחלוטין.

לפי זה ניתן להבין את תשובתו של הקב"ה למשה – "ראה נתתיך אלוקים לפרעה":

פרעה היה באותה עת בשיא כוחו ועוצמתו, ושום כוח בעולם – מלבד הקב"ה עצמו – לא יכול היה להתגבר עליו (כמאמר חז"ל⁴¹: "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו – אל תתגרה בו"). גם משה רבנו לא היה יכול – עד לשלב זה – להתגבר על כוחו העצום של פרעה⁴².

רק עתה, לאחר שמשה הגיע לדרגת "ערל שפתיים", דרגה של התבטלות מוחלטת כלפי הקב"ה – ניתן לו הכוח להיות "אלוקים לפרעה", כלומר: ניתנו בו כוחות אלוקיים שאפשרו לו להתגבר על כוחו העצום של פרעה⁴³.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 74 ואילך)

40. ראה בביאור הקודם (ביאור י').

41. ברכות ז, ב.

42. ראה אור התורה פרשתנו ע' רלא. פלח הרימון פרשתנו ע' סד. ועוד.

43. ראה גם מדרש הגדול כאן: "ובשביל שאמר 'אני ערל שפתיים' – זכה לבסוף 'אנוכי עומד בין ה' וביניכם'".

יב

אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל
פְּרַעֲהַ וְשַׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ (ו, א-ב)

"אתה תדבר - פעם אחת כל שליחות ושליחות, כפי ששמעת מפיו,
ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה" (רש"י)

לשוננו של רש"י כאן דורשת הסבר:

(א) "אתה תדבר - פעם אחת": מהו ההכרח בכך שמשה יאמר את
הדברים פעם אחת בלבד ולא יותר?

(ב) "כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפיו": מהו הצורך להדגיש זאת
- וכי יעלה על הדעת שמשה יאמר דברים אחרים, שלא שמע מפיו
הקב"ה?

(ג) מה פשר כפל הלשון "ימליצנו ויטעימנו"?

ויש לבאר, שרש"י בא להגדיר את תפקידו של משה במסירת השליחות
אל פרעה:

אין זה מתפקידו של משה לנסות להשפיע על פרעה ולשכנע אותו
למלא אחרי ציוויו של הקב"ה; זהו תפקידו של אהרן ("ואהרן אחיך ידבר
אל פרעה"). תפקידו של משה מסתכם במסירת שליחותו של הקב"ה בדיוק
כפי שנמסרה לו, כאילו הקב"ה הוא המדבר אל פרעה.

זוהי כוונת דברי רש"י "אתה תדבר - פעם אחת כל שליחות ושליחות,
כפי ששמעת מפיו": על משה לומר לפרעה את דבר השליחות פעם אחת
בלבד - כשם שהקב"ה אמר לו את הדברים פעם אחת בלבד; ועליו לומר
לו זאת "כפי ששמעת מפיו" - בדיוק באותן מלים שבהן שמע את הדברים
מפיו של הקב"ה⁴⁴.

44. ראה גם בעלי ברית אברם (למהר"א אזולאי - זקנו של החיד"א) פרשתנו ו, יא-יב:
"שלא תוסיף כלום מעצמך, אבל תאמר הדברים כסדר שאסדר אני לך".

לפי הסבר זה יובן גם כפל הלשון – "ימליצנו ויטעימנו":

מאחר שמשה אמר את הדברים בדיוק כפי ששמעם מפי הקב"ה – מובן שהוא אמר את הדברים בלשון הקודש, השפה שבה דיבר אליו הקב"ה – שפה שלא היתה מוכרת לפרעה⁴⁵.

מכך מובן, שתפקידו של אהרן היה כפול: "ימליצנו" – לתרגם את דבריו של משה ללשונו המצרית של פרעה (כפי שפירש רש"י על הכתוב⁴⁶ "כי המליץ בינותם", ש"מליץ" הוא מתורגמן); "ויטעימנו" – להסביר לפרעה את תוכן דבריו של משה ולשכנע אותו בדברי טעם.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 72 ואילך)

יג

אוצר החכמה

וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲה וְהִרְבִּיתִי אֶת אֶתְתִּי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם (ו, א)

"טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי. וכן מידתו של הקב"ה: מביא פורענות על האומות עובדי כוכבים, כדי שישמעו ישראל וייראו" (רש"י)

יש לשאול: הרי בפשטות מטרותן של המכות היא כדי להעניש את המצרים, וכדי שהם יכירו בגדולתו של הקב"ה; לשם מה צריך רש"י להוסיף מטרה נוספת – כדי ללמד את ישראל⁴⁷ ("למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי... כדי שישמעו ישראל וייראו")?

והביאור בזה:

ידוע שתכלית הבריאה היא "בשביל התורה ובשביל ישראל"⁴⁸. וכמו ביחס לכללות הבריאה – כך הוא גם ביחס לכלל המאורעות המתרחשים

45. ראה רש"י ויחי נ, ו.

46. מקץ מב, כג.

47. וראה גם יבמות סג, א. ספורנו ומשכיל לדוד כאן.

48. רש"י בראשית א, א. ועוד.